

Zoran GREGL

Janka Istenič, Poetovio – zahodna grobišča I, II (+ prilozi).

Grobne celote iz Deželnega muzeja Joanneuma v Gradcu.

Katalogi in monografije 32, Narodni muzej, Ljubljana 1999. I dio 244 str., 201 slika;
II dio Katalog 437 str., 177 tabli crteža

Primljeno/Received: 2001. 3. 22.

Prihvaćeno/Accepted: 2001. 3. 26.

Zoran Gregl

HR-10000 Zagreb

Arheološki muzej u Zagrebu

Trg. N.Š. Zrinskog 19

Nastavljajući staru dobru tradiciju objavljivanja materijala pronađenog na rimskodobnim nekropolama u Sloveniji, nedavno se pojavila i najopsežnija monografija – o Ptuj. O kvaliteti tih monografija ne treba previše pisati jer su uvijek popraćene dobrom dokumentacijom, adekvatnim tekstovima, tlocrtima, planovima itd. Zanimljivo je spomenuti da su gotovo sve kolonije, municipiji i pripadajuća im groblja u Sloveniji na neki način “pokriveni” i sitni je materijal – zajedno s oblicima grobova publiciran, što je neizmjerno važno s obzirom da je po mom osobnom mišljenju intaktna grobna cjelina za datiranje materijala apsolutno najmeritornija. Za podsjetnik na dosadašnja izdanja: Sonja Petru, Emonske nekropole, KiM 8; Ludmila Plesničar-Gec, Severno emonsko grobišče, KiM 8; Iva Mikl-Curk, Poetovio I, KiM 13; Vera Kolšek, Vzhodni del antične nekropole v Šempetru, KiM 14; Zilka Kujundžić, Poetovijske nekropole, KiM 20 – a tom bih popisu svakako pridodao i rad Sonje i Petera Petru – Neviodunum (KiM 15). Budući da su neviodunumske nekropole istraživane još u 19. st. bez potrebne dokumentacije, a materijal prebacivan u Narodni muzej u Ljubljani, grobne cjeline nije bilo moguće rekonstruirati ali se pronađeni predmeti mogu tipološki obraditi. Kada čitamo monografiju “Poetovio – zahodna grobišča” moramo znati da je riječ o proširenom doktorskom radu Janke Istenič koji je objavljen u dva toma tekstova i crteža, dok se u trećem nalaze prilozi.

Dva su osnovna problema s kojima se autorica susrela na samom početku: prvi je taj što je riječ o iskopavanjima s konca 19. stoljeća pa je dokumentacija

često manjkava, a drugi što je materijal pohranjen u Landesmuseumu u Grazu, a ne u Sloveniji. Oba su više nego uspješno riješena. Prvi tom – Poetovio, Zahodna grobišča I – obuhvaća sve ono što je potrebno pri obradi rimskih nekropola: povijest istraživanja, arhivske podatke tj. izvore, način pokapanja, oblike grobova, njihovu arhitekturu i grobne parcele. Vrlo je važno i poglavlje o topografiji budući da su se zapadne petovijske nekropole nalazile na više mjesta uz cestu prema Celeji. Tek nakon objašnjenja o ciljevima i metodama rada pristupilo se obradi materijala i to na klasičan način, tj. prema vrsti materijala od kojega su načinjeni: metalni predmeti, stakleni, jantarni i koštani te keramički (posude i svjetiljke).

Međutim, u dva se poglavlja (9. i 11.) pristupa na “neklasičan”, ali hvale vrijedan način – naime, autorica uspoređuje karakteristike uvežene i domaće keramike a kako je Poetovio jedan od jačih proizvođačkih centara u Panoniji donosi i podatke o distribuciji tih proizvoda; od svjetiljki, kalupa za njihovu izradu do opeka. Spomenuti su različiti pečati npr. IVSTINIANUS, VRSVLVS, M. IVNI FIRMINI itd., a nama su posebno zanimljive karte rasprostranjenosti jer je vidljivo da ih možemo pronaći gotovo u cijeloj sjevernoj Hrvatskoj: od Martina na Muri u Međimurju pa sve do Osijeka. Jasno je da je u ovom slučaju ključnu ulogu odigrala rijeka Drava kao glavni transportni pravac dok je nešto južnije tu ulogu preuzela rijeka Sava za distribuciju siscijskog materijala.

Kako bi obrada keramike bila sveobuhvatnija, uz arheološku, priključena je i kemijska i mineraloška

analiza koju su načinili dr. Malgorzata Daszkiewicz iz Varšave i dr. Gerwulf Schneider iz Berlina.

U završnom dijelu datirani su grobovi i to na dva načina: oni u kojima je pronađen novac i oni bez njih. Budući da je riječ o vrlo velikoj nekropoli od 787 grobova, jasno je da se na tom mjestu pokapalo od 1. do 4. ili čak početka 5. st. poslije Krista. Najviše je otkriveno paljevinskih grobova pa je jasno da je flavijevski horizont najjači što je i logično: razdoblje od flavijevaca pa do Markomanskih ratova vrijeme je najvećeg prosperiteta provincije Panonije. Glede broja otkrivenih grobova, petovijske nekropole možemo uspoređivati u Hrvatskoj samo s dvije koje, nažalost, još nisu cjelovito publicirane: Hortus metrodori u Saloni i Relja u Zadru, dok u skupinu srednje velikih (od 129 – 164 groba) možemo izdvojiti Zagreb – Stenjevec, Sisak – južna nekropola i Campus martius u Puli koje jesu objelodanjene.

I kao na kraju svakog znanstvenog rada slijedi vrlo opsežan popis literature, kratica, popis svih (vrlo raznovrsnih ilustracija) te popis grobova - sa starim i novim oznakama. Drugi pak svezak zapravo je katalog svih grobova. Kada uočite s kakvim se manjkavim,

više od sto godina starim podacima susretala autorica, ja osobno se ne bih htio naći u njezinoj koži. Međutim, zahvaljujući studioznom, znanstvenom i analitičkom pristupu, elegantno su riješeni i ti problemi. Primjerice, lokalitet su iskopavali g. Vnuk i g. Ferk, ali se njihovi podaci iz terenskih dnevnika ponekad ne poklapaju, no mišljenja sam da je J. Istenič, komparirajući oba dnevnika tj. izvora, uspješno riješila i taj problem.

Ovaj svezak ima 177 tabli na kojima je prikazano svih 787 grobova. Prava je šteta da uz inventar svakog od grobova nije na tablama prikazan i njegov oblik tj. konstrukcija. Naravno, uzrok tomu je nedostatna terenska dokumentacija. Crteži su vrlo kvalitetni kao i ostala dokumentacija koja je reproducirana u trećem svesku tj. u "Prilozima", gdje se mogu vidjeti Vnukovi crteži terena, današnji katastarski nacrti i na preciznoj karti (1:1000) položaj dosad istraženih grobova, ali i prostor na kojem se još mogu očekivati rimskodobne nekropole.

Rezimirajući, po mom osobnom mišljenju i znanju, glede rimskodobnih nekropola u panonskom prostoru, monografija Janke Istenič o petovijskim nekropolama svakako je ušla u sam vrh literature o toj problematici.